

Asia: VN/2382/2024

Lausuntopyyntö yliopistojen rahoitusmallin uudistamista koskevista asetusluonnoksista

Valtioneuvoston asetus yliopistoista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

1. Asetusluonnoksen 5 §:ssä esitetään, että yliopistolain 49 §:n 3 momentissa tarkoitettu perusrahoituksesta 81 prosenttia määräytyisi toiminnan laajuuden, laadun ja vaikuttavuuden perusteella ja 19 prosenttia muiden koulutus- ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella (strategiaperusteinen rahoitus ja valtakunnalliset tehtävät). Koulutuksen perusteella määräytyväksi rahoitusosuudeksi esitetään 44 % (nykyisin 42 %) ja tutkimus- ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella määräytyväksi rahoitusosuudeksi 37 % (nykyisin 34 %).

Pidättekö esitettyä rahoitusperusteiden keskinäistä painoarvoa tarkoituksenmukaisena?

Kyllä

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 1:

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Tieteentekijöiden näkökulmasta kokonaisuutena on hyvä, että nyt esitetyt muutokset rahoitusmalliin ovat jokseenkin maltillisia, siksi valitsimme ”kyllä”. Vaikka kannatamme pitkällä aikavälillä merkittävämpiä muutoksia nykyiseen rahoitusmalliin ja pidämme ongelmallisena korkeakoulujen rahoituksen vahvaa tulosperusteisuutta, katsomme, että merkittävämmät muutokset on valmisteltava tutkittuun tietoon perustuen ja hyvin valmistellussa aikataulussa, jotta välttyään sellaisilta nopeilta muutoksilta, joihin korkeakouluilla ei olisi käytännössä mahdollisuutta valmistautua.

Tieteentekijöiden näkökulmasta on perusteltua, että tutkimuksen osuutta vahvistetaan maltillisesti aiemmasta.

2. Koulutuksen rahoitusosuuteen (6 §) esitetään lisättäväksi rahoitusosuus, joka perustuu uusiin opiskelijoihin, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa.

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Ei kantaa

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 2:

Ehdotukseen liittyy sekä negatiivisia että positiivisia huomioita, siksi valitsimme ”ei kantaa”. Ensinnäkin yliopistoilla ei käytännössä ole mahdollisuuksia erotella opiskelijaksi hakevia sen perusteella, onko heillä aiempaa tutkintoa vai ei. Täten yliopistojen näkökulmasta kyseinen instrumentti on ongelmallinen, sillä yliopistoilla on hyvin vähän työkaluja tämän hallintaan. Toisaalta hyvänä muutoksena ehdotuksessa voidaan pitää sitä, että rahoitusta tulisi myös sisällä olevien (uusien) opiskelijoiden perusteella vs. nykyinen malli, jossa rahoitus määräytyy pääsääntöisesti jälkikäteen tulosten (erit. tutkintojen) perusteella.

3. Strategiaperusteisen rahoituksen (7 §) määräytymisperusteita esitetään muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin valtioneuvoston korkeakoulu- ja tiedepoliittisia tavoitteita tukeva osuus (ns. ohjelmarahoitus). Jatkossa strategiarahoitus perustuisi korkeakoulun strategiaa ja uudistumista tukevaan osuuteen. Strategiaperusteisen rahoituksen osuus olisi jatkossa 10 prosenttia koko perusrahoituksesta (nykyisin 15 prosenttia).

Strategiarahoitukseen kuuluvasta valtakunnallisesta ohjelmarahoituksesta luopumista vastaava 5 prosentin osuus siirrettäisiin muiden koulutus- ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella määräytyvästä rahoitusosuudesta toiminnan laadun, vaikuttavuuden ja laajuuden perusteella määräytyvään rahoitusosuuteen.

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Kyllä

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 3:

Tieteentekijöissä katsomme, että rahoitusmallin tulee aidosti tukea yliopistojen profiloitumista oman strategiansa mukaisesti, sekä kannustaa korkeakoulujen väliseen yhteistyöhön. Täten ehdotettu muutos on oikeansuuntainen, mutta lisää tätä suuntausta tukevia ratkaisuja tarvitaan tulevaisuudessa.

4. Muuta lausuttavaa valtioneuvoston asetusluonnokseen

Vaikka pitkällä aikavälillä kannatamme merkittävämpiä muutoksia nykyiseen rahoitusmalliin ja pidämme ongelmallisena korkeakoulujen rahoituksen vahvaa tulosperusteisuutta, katsomme, että merkittävämmät muutokset on valmisteltava tutkittuun tietoon perustuen ja hyvin valmistellussa aikataulussa, jotta välttyään sellaisilta nopeilta muutoksilta, joihin korkeakouluilla ei olisi käytännössä mahdollisuutta valmistautua.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yliopistojen perusrahoituksen laskentakriteereistä

5. OKM asetuksen 1 §:ssä ja liitteessä esitetään koulutuksen rahoitusosuuden laskentakriteereiksi ja niiden painoarvoiksi seuraavia:

1. Yliopistossa aloittaneiden uusien ensikertaisten opiskelijoiden lukumäärä 3 %
2. Yliopistossa suoritettujen ylempien korkeakoulututkintojen lukumäärä 19 %
3. Yliopistossa suoritettujen alempien korkeakoulututkintojen lukumäärä 11 %
4. Avoimessa yliopisto-opetuksessa, erillisinä opintoina ja erikoistumiskoulutuksessa suoritettujen opintopisteiden yhteismäärä 3 %
5. Korkeakoulujen yhteistyösopimusten perusteella suoritettujen opintopisteiden yhteismäärä 1 %
6. Valtakunnallisen opiskelijapalautekyselyn vastauspisteiden yhteismäärä 3 %
7. Yliopistossa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisten määrä Suomessa vuosi valmistumisen jälkeen 2 %
8. Valtakunnallisen uraseurantakyselyn vastauspisteiden yhteismäärä 2 %

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Ei kantaa

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 5:

Vaikka nopeita rahoitusmallin muutoksia ei ole mielekästä tässä hetkessä esittää (tästä syystä valitsimme ”ei kantaa”), haluamme korostaa, että suomalainen yliopistojen rahoitusmalli on kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellisen tulosperusteinen (ks. esim. de Boer ym. 2015), minkä myös tämän kohdan indikaattorit osoittavat. Myös OECD (2021) on selvityksessään kiinnittänyt huomiota suomalaisen rahoitusmallin liialliseen tulosperustaisuuteen ja suosittanut asian vakavaa tarkastelua.

6. Uusien ensikertaisten opiskelijoiden lukumäärää koskevan uuden laskentakriteerin painoarvo olisi 3 %.

Tämä toteutettaisiin siirtona strategiarahoituksesta (2 % -yksikköä) sekä avoimessa yliopisto-opetuksessa, erillisinä opintoina ja erikoistumiskoulutuksessa suoritettuja opintopisteitä koskevasta rahoitustekijästä (1 % -yksikkö), jonka painoarvo olisi esityksen mukaan 3 % (nykyisin 4 %).

Uusien esikertaisten opiskelijoiden lukumäärää koskevan laskenta suoritettaisiin viimeisen käytettävissä olevan vuoden (kesäkuun tilanne) toteutuman perusteella.

Pidättekö ehdotusta uudesta rahoitustekijästä tarkoituksenmukaisena?

Ei kantaa

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 6:

Ehdotukseen liittyy sekä negatiivisia että positiivisia huomioita, siksi valitsimme ”ei kantaa”. Kuten edellä toteamme, yliopistoilla ei käytännössä ole mahdollisuuksia erotella opiskelijaksi hakevia sen

perusteella, onko heillä aiempaa tutkintoa vai ei. Täten yliopistojen näkökulmasta kyseinen instrumentti on ongelmallinen, sillä yliopistoilla on hyvin vähän työkaluja tämän hallintaan. Ehdotus voi myös johtaa opiskelijoiden viiveeseen siirtyä opiskelemaan, sillä toisella mahdollisella hakukierroksella pääsymahdollisuus korkeakouluun heikkenee. Muistutamme, että opiskelijavalinta kuuluu yliopistojen autonomian piiriin, johon tässä puututaan voimakkaalla poliittisella ja rahoitusohjauksella. Toisaalta hyvänä muutoksena ehdotuksessa voidaan pitää sitä, että rahoitusta tulisi myös sisällä olevien (uusien) opiskelijoiden perusteella vs. nykyinen malli, jossa rahoitus määräytyy pääsääntöisesti jälkikäteen tulosten (erit. tutkintojen) perusteella.

Avoimen yliopisto-opetuksen ym. painotuksen heikkeneminen on ristiriidassa yksilöiden, työelämän ja yhteiskunnan jatkuvan oppimisen tavoitteiden kanssa. Korkeakoulujen intressi kehittää avointa opetusta ja jatkuvaa oppimista tuskin näillä toimin vahvistuu. Samanaikaisesti myös muilla tavoin heikennetään mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen, esim. aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttamisen kautta. Täten jatkuvan oppimisen mahdollisuudet ovat monin eri toimin kaventumassa samaan aikaan, kun yksilöt, yhteiskunta ja työelämä kaipaavat osaamisen päivittämistä. Avoimen yliopiston opinnot toimivat myös väyläopintoina tutkinto-ohjelmiin, jolloin avoimen väylän kautta opiskelemaan tulevat myös suorittavat tutkintonsa nopeutetusti.

7. Yliopistoissa kalenterivuonna suoritettujen alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen lukumäärä - rahoitustekijöiden painoarvojen esitetään pysyvän ennallaan. Rahoitustekijän laskentaan esitetään tarkennuksia

- **Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen lukumäärää painotettaessa tutkinnon suorittamisaikaa ja toisen saman tasoisen tutkinnon suorittamista koskeviin kertoimiin esitetään muutoksia. Momentin mukaan tutkintojen lukumäärää laskettaessa yliopistolain 40 §:ssä tarkoitetussa tavoitteellisessa suorittamisajassa suoritettujen tutkintojen lukumäärää painotettaisiin kertoimella 1,8 (nykyisin 1,5).**
- **Jos ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut on aiemmin suorittanut suomalaisessa korkeakoulussa ylemmän korkeakoulututkinnon tai ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon taikka jos alemman korkeakoulututkinnon suorittanut on aiemmin suorittanut suomalaisessa korkeakoulussa alemman korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon, toista tutkintoa painotettaisiin lisäksi kertoimella 0,5 (nykyisin 0,7). Muut laskennan kertoimet pysyisivät ennallaan.**
- **Teknisenä muutoksena kerroinluokan 1 tutkintoja ei enää jatkossa listattaisi asetuksen liitteessä vaan ryhmään C (kerroin 1) sisältyisivät kaikki sellaiset tutkinnot, jotka eivät sisälly A (kerroin 3) tai B (kerroin 1,75). Muutos ei vaikuttaisi korkeakoulujen välisiin rahoitussuhteisiin, mutta sillä vältettäisiin tarpeeton asetusmuutos sopimuskauden aikana, mikäli käyttöön otetaan uusi tutkintonimike, joka ei sijoitu ryhmiin A tai B.**

Pidättekö ehdotusta tavoiteaikakertoimen nostamisesta (1,8) tarkoituksenmukaisena?

Ei

Pidättekö ehdotusta toisen saman tasoisen tutkinnon kertoimen laskemisesta (0,5) tarkoituksenmukaisena?

Ei

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 7:

Tavoiteaikakertoimen nostaminen vastaa tavoitetta koulutuksen läpäisyn vahvistamisesta ja on sinänsä hallitusohjelman valossa ymmärrettävä. Samalla ko. kertoimen nostoon liittyy haasteita etenkin opiskelijoiden toimeentulon ja hyvinvoinnin näkökulmasta, joihin korkeakouluilla on vain rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa. Opintojen kiristytävä tavoiteaikataulu on ongelmallinen myös opintojen aikaisen liikkuvuuden ja kansainvälistymismahdollisuuksien näkökulmasta: opiskelijoiden mahdollisuudet ja halu liikkuvuuteen heikkenee, jos erilaisten liikkuvuusjaksojen, työharjoitteluiden yms. sisällyttäminen opintoihin on entistä vaikeampaa opintojen oletetun hidastumisen myötä. Opiskelijoiden kohtaamat haasteet esimerkiksi hyvinvoinnissa, opiskelutaidoissa tai mahdollisuudessa keskittyä opintoihinsa, sekä välittömät toimeentuloon liittyvät ongelmat tuntuvat myös korkeakouluissa ja vaikuttavat negatiivisesti henkilöstön tilanteeseen kasvavana työmääränä ja heikentyneenä hyvinvointina.

Toisen korkeakoulututkinnon kertoimen laskeminen tulee vähentämään korkeakoulujen rahoitusta per tutkinto samalla, kun resurssit kasvavien opiskelijamäärien kanssa eivät muutenkaan nouse riittävästi tai samassa suhteessa. Täten korkeakouluilla on aitoja haasteita selviytyä koulutustehtävistään niukkojen resurssien puitteissa. Tällä on välittömät negatiiviset vaikutukset henkilöstön työskentelyyn ja hyvinvointiin. Lisäksi on huomioitava, että samanaikaisesti muilla tavoin heikennetään mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen, esim. aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttamisen kautta. Jatkuvan oppimisen mahdollisuudet ovat siis monin eri toimin kaventumassa samaan aikaan, kun yhteiskunta ja työelämä kaipaavat osaamisen päivittämistä.

Korkeakoulujen rahoituksen yleiskuvasta toteamme, että nykyisillä tiedossa olevilla resursseilla on hyvin vaikea edetä kohti korkeakoulutuksen 50 % tutkintotavoitetta koulutuksen laadusta ja/tai henkilöstön hyvinvoinnista tinkimättä.

8. Rahoituslaskennassa avoimen opintopisteistä huomioitaisiin vain ne, joiden tekijällä suomalainen henkilötunnus.

Rajaus edellyttää tiedonkeruumuutoksia ja se tulisi voimaan v. 2024 suoritetuista opintopisteistä alkaen.

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Ei kantaa

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 8:

Sinänsä rajaus suomalaisen henkilötunnuksen omaaviin ei ole ongelma, sillä suomalainen henkilötunnus ei perustu kansalaisuuteen eikä siten rajaa esim. Suomessa oleskeluvalla tai

vastaavalla asuvia tästä pois. Kuitenkin tiedonkeruumuutokset lisäävät korkeakoulujen hallinnollista työtä.

9. OKM asetuksen 2 §:ssä ja sen liitteessä esitetään tutkimuksen rahoitusosuuden laskentakriteerien tekijöiksi ja painoarvoiksi:

- 1. Julkaisujen lukumäärä 14 %**
- 2. Yliopistossa suoritettujen tohtorin tutkintojen lukumäärä 9 %**
- 3. Kansainvälinen kilpailtu tutkimusrahoitus 7 %**
- 4. Kotimainen ja kansainvälinen yrityksiltä saatu tutkimusrahoitus ja muu kotimainen tutkimusrahoitus 7 %**

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Ei kantaa

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 9:

Vaikka nopeita rahoitusmallin muutoksia ei ole mielekästä esittää (tästä syystä valitsimme ”ei kantaa”), haluamme korostaa, että suomalainen yliopistojen rahoitusmalli on erittäin tulosperusteinen ja julkaisutoiminnan kohtuuttoman suuri painotus (14 %) valuu rahoitusmallista käytännössä alas jopa yksittäisten tutkijoiden arviointiin saakka, eikä täten vastaa kansallisia tai kansainvälisiä suosituksia vastuullisesta tutkijanarvioinnista. Tämä rajoittaa myös tieteen autonomiaa ja tutkimuksen vapautta. Tutkijoiden prekaari asema sekä tuloksellisuusohjaukseen liittyvä jatkuva suoriutumis- ja julkaisupaine on yksilöiden näkökulmasta kestävä ja voi pitkällä aikavälillä vaikuttaa negatiivisesti sekä tutkimuksen laatuun että tutkijanuran vetovoimaisuuteen.

Vaikka TKI-intensiivisyyden vahvistaminen on perusteltua ja tarpeellista, haluamme samalla huomioida, että korkeakoulujen rahoitus on vahvasti kasaantuvaa siten, että hyvin rahoitushauissa pärjäävät korkeakoulut lisäävät samalla myös julkista rahoitustaan rahoitusmallin kautta. Tämä voi asettaa korkeakoulut keskenään kohtuuttomalla tavalla eriarvoiseen asemaan ja korostaa profiloitumisen vastaista korkeakoulujen keskinäistä kilpailua. Tämä tarkoittaa epätasaista jakaumaa myös tieteenalakohtaisesti ja siten eri tieteenalat voivat pahimmillaan joutua strategisen poisvalinnan kohteiksi, mikä voi edelleen johtaa TKI-toiminnan samankaltaistumiseen, ei profiloitumiseen.

Haluamme myös muistuttaa, että kilpaillun tutkimusrahoituksen painotus lisää yksittäisten tutkija-opettajien työmäärää ilman, että se useinkaan parantaa heidän omaa työn turvaa ja jatkuvuutta. Päinvastoin, usein määräaikaisessa työsuhteessa toimivat projektitutkijat kantavat henkilökohtaisen riskin tutkimusrahoituksen saamisesta tai saamatta jäämisestä. Tämä suoraan heikentää korkeakoulujen henkilöstön hyvinvointia eikä lisää tutkijanurien vetovoimaa.

Haluamme myös muistuttaa, että kotimainen säätiörahoitus on tarkoin tieteellisiin kriteereihin hakijoilleen myönnettyä ja siten osa laadukasta, kilpailtua tutkimusrahoitusta, joka toistaiseksi jää rahoitusmallissa huomioimatta. Kotimaisen säätiörahoituksen sisällyttämistä rahoitusmalliin tulisikin jatkossa harkita.

10. Tohtorin tutkintojen lukumäärää koskevan laskentakriteerin painoarvoa nostettaisiin 9 %:iin (nykyisin 8 %). Voimassa olevan asetuksen tohtorin tutkintoja koskevasta rahoitusrajasta luovuttaisiin.

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Kyllä

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 10:

Tieteentekijöissä kannatamme tohtorinkoulutukseen kohdistettuja panostuksia ja sen vahvistumista myös yliopistojen rahoitusmallissa, sikäli kuin suoritettuja tutkintoja käytetään rahoitusmallin indikaattoreina (tulosperusteisuus ja siihen kohdistuvat kriittiset huomiot). On kuitenkin syytä pitää huolta siitä, että väitöskirjatutkijoiden määrän nosto ei vaikuta negatiivisesti tohtorikoulutuksen ja ohjauksen laatuun. Uuden tohtorikoulutuspilotin kohdalla tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ohjausresurssien ja koulutuksen laatua seurataan tarkasti pilotin edetessä.

11. Kansainvälistä kilpailtua tutkimusrahoitusta koskevan laskentakriteerin painoarvoa nostettaisiin 7 %:iin (nykyisin 6 %) ja kotimaista ja kansainvälistä yrityksiltä saatua tutkimusrahoitusta ja muuta kotimaista tutkimusrahoitusta (Suomen Akatemia, Business Finland) koskevan kriteerin painoarvoa samoin 7 %:iin (nykyisin 6 %).

Kotimaisilta ja kansainvälisiltä yrityksiltä saatua tutkimusrahoitusta painotettaisiin laskennassa kertoimella 1,2.

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Ei kantaa

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 11:

Ehdotukseen liittyy sekä myönteisiä että kielteisiä huomioita, siksi valitsimme ”ei kantaa”: Kannuste kansainvälisen tutkimusrahoituksen suuntaan on sinänsä hyvä ja ymmärrettävä TKI-intensiteetin vahvistamiseksi. Silti haluamme esittää samanaikaisen huolen siitä, että korkeakoulujen rahoitus on vahvasti kasaantuvaa, jolloin hyvin rahoitushauissa pärjäävät korkeakoulut lisäävät samalla myös julkista rahoitustaan rahoitusmallin kautta. Tämä voi asettaa korkeakoulut ja tieteenalat keskenään kohtuuttomalla tavalla eriarvoiseen asemaan ja korostaa korkeakoulujen keskinäistä kilpailua.

12. Korkeakoulujen vuosien 2025 ja 2026 rahoituksen laskentaan esitetään sisällytettäväksi muutosrajoitin.

Korkeakoulun rahoitus, joka ei sisällä strategiaperusteista rahoitusosuutta eikä yliopistojen valtakunnallisten tehtävien rahoitusta, voisi vähentyä yhteensä enintään 3 prosenttia verrattuna edellisen vuoden rahoituksen tasoon, joka on suhteutettu rahoitusvuonna käytettävissä olevaan laskennalliseen rahoitukseen. Rajauksen laskennasta aiheutuva mahdollinen alijäämä jaettaisiin korkeakoulusektoreittain korkeakoulujen kesken niiden rahoituksen suhteessa. Vastaava rajoitin oli voimassa vuosina 2021-2022.

Pidättekö ehdotusta tarkoituksenmukaisena?

Kyllä

Näkemyksiä, muutosehdotuksia tai muuta kommentoitavaa ehdotukseen 12:

Rahoituksen muutosrajoittimen sisällyttäminen on perusteltua, jotta mahdolliset rahoituksen muutokset pysyisivät kohtuullisina. Silti haluamme huomioida, että rahoituksen lasku ehdotetulla mallilla osuu kipeästi Jyväskylän yliopistoon, Taideyliopistoon ja Lapin yliopistoon, millä ennakoimme olevan negatiiviset vaikutukset henkilöstön työskentelyyn ja hyvinvointiin ko. työpaikoilla.

Muuta lausuttavaa ehdotuksesta

13. Arvionne ehdotuskokonaisuuden vaikutuksista korkeakouluille, korkeakoulujärjestelmälle ja yhteiskunnalle

Tieteentekijöiden näkökulmasta kokonaisuutena on hyvä, että nyt esitetyt muutokset rahoitusmalliin ovat jokseenkin maltillisia. Vaikka kannatamme pitkällä aikavälillä merkittävämpiä muutoksia nykyiseen rahoitusmalliin ja pidämme ongelmallisena korkeakoulujen rahoituksen vahvaa tulosperusteisuutta, katsomme, että merkittävämmät muutokset on valmisteltava tutkittuun tietoon perustuen ja hyvin valmistellussa aikataulussa, jotta vältetään sellaisilta nopeilta muutoksilta, joihin korkeakouluilla ei olisi käytännössä mahdollisuutta valmistautua.

Korkeakoulujen rahoituksen yleiskuvasta toteamme, että nykyisillä tiedossa olevilla resursseilla on hyvin vaikea edetä kohti korkeakoulutuksen 50 % tutkintotavoitetta koulutuksen laadusta ja/tai henkilöstön hyvinvoinnista tinkimättä.

Ensimmäistä korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden painotukset sekä jatkuvan oppimisen ym. kannusteiden ja resurssien niukkeneminen voivat johtaa negatiivisiin vaikutuksiin sekä yksilöille että yhteiskunnalle, jos opiskelijoiden paine opintovalinnoistaan kasvaa entisestään ja toisaalta toisen tutkinnon suorittamisen, uudelleen kouluttautumisen tai muutoin osaamisen päivittämisen mahdollisuudet tiukkenevat. Tätä tematiikkaa on syytä seurata tarkasti.

Ehdotuksessa uudeksi rahoitusmalliksi on toimia TKI-intensiteetin vahvistamiseksi, ja ne ovat korkeakoulujen ja laajemmin yhteiskunnan kannalta pääosin perusteltuja, vaikka lausunnossa olemme esittäneet niihin myös kriittisiä huomioita.

14. Mahdolliset muut huomiot ehdotuskokonaisuudesta tai asetusluonnoksista.

Vaikka esitetyn rahoitusmallin muutokset on haluttu pitää maltillisina, ehdotetun mallin kautta tuleva rahoituksen lasku osuu kipeästi Jyväskylän yliopistoon, Taideyliopistoon ja Lapin yliopistoon, millä ennakoimme olevan negatiiviset vaikutukset henkilöstön työskentelyyn ja hyvinvointiin ko. työpaikoilla. Muutosten vaikutukset ja aikataulu on todella tiukka mainittujen yliopistojen kohdalla ja korostaa selkeästi sitä, miten rahoitusmallin muutokset tulee tehdä yhteistyössä ja hyvässä aikataulussa siten, että korkeakouluilla on kohtuullinen aika valmistautua toiminnan muutoksiin, eikä niitä ajeta perusteettomasti ahdinkoon nopeiden muutosten myötä.

Muuta lausuttavaa työryhmän ehdotuksista

15. Työryhmä teki myös ehdotuksia, joita ei säädetä asetuksilla. Näitä olivat mm.:

- **Yliopisto- ja ammattikorkeakoululait mahdollistavat sen, että OKM voi myöntää korkeakouluille myös tuloksellisuusrahoitusta korkeakoulun tuloksellisen toiminnan perusteella. Työryhmä ehdotti, että laskennallisen rahoitusmallin ulkopuolella otettaisiin käyttöön korkeakoulujen kesken kohdennettava erillinen kannustepalkkio vaikeammin mitattavien toimien kohdalle (esimerkiksi työ- ja opiskeluhuvinvointi, johtaminen, sidosryhmäyhteistyö). Kannustepalkkiota ei välttämättä kohdennettaisi joka vuosi. Tarkasteltavat teemat voisivat myös vaihdella vuosittain.**
- **Työryhmä katsoi, että tarvitaan syvällisempää tarkastelua isoista järjestelmätason muutostarpeista, sitä tukevista rahoitus- ja ohjauskäytänteisestä sekä tarvetta uudistamisen tutkimukselliseen tukeen. Tutkimus- ja arviointitietoa hyödyntävä valmistelu tulisi käynnistää mahdollisimman pian.**

Mahdolliset huomiot työryhmän esittämistä muista ehdotuksista:

Tieteentekijöissä katsomme, että rahoitusmalliin tulisi sisältää henkilöstön hyvinvointia tukevia elementtejä. Erityisesti korkeakouluja tulisi kannustaa nykyistä kestävämpään henkilöstöjohtamiseen ja työnantajatoimintaan siten, että henkilöstön vakituisten työsuhteiden määrää saataisiin lisättyä merkittävästi nykyisestä. Suomalaiset yliopistot tulisi saada etenemään kohti Euroopan komissionkin esittämää tavoitetta, jossa vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön osuus olisi per organisaatio noin 70:30, sen ollessa nykyisin tästä päinvastainen (ks. Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on a European framework to attract and retain research, innovation and entrepreneurial talents in Europe 2023, s. 26–27).

Pitkällä aikavälillä kannatamme merkittävämpiä muutoksia rahoitusmallin kokonaisuuteen ja erityisesti, että vahvasta tulosperusteisuudesta edettäisiin kohti vakaampaa perusrahoitusta, joka mahdollistaisi korkeakouluille nykyistä vakaamman ja ennakoivamman rahoitusympäristön sekä taloudellishallinnollisen autonomian kehittää toimintaansa omia strategisia painopisteitä noudattaen. Rahoitusmallin tulisi myös nykyistä paremmin kannustaa korkeakoulujen väliseen yhteistyöhön. Merkittävämmät rahoitusmallin muutokset on kuitenkin tehtävä hyvin ennakoiden ja tutkittuun tietoon perustuen. Ylipäänsä kehoitamme, että rahoitusmalleja koskevassa valmistelussa otettaisiin nykyistä vahvemmin huomioon korkeakoulutusta käsittelevä tutkimus, jota tehdään sekä kotimaassa että kansainvälisesti.

Toivomme, että laajasti sidosryhmät kattava rahoitusmallityöryhmä jatkaa toimintaansa näiden kysymysten parissa mahdollisimman pian ja hyvissä ajoin ennakoiden tulevia rahoitusmalleja v. 2029 alkaen. Aiempi esityksemme (2019) yliopistojen rahoitusmalliksi voi edelleen toimia jatkotyön pohjana, ks: <https://tieteentekijat.fi/tiede-ja-korkeakoulupolitiikka/rahoitusmalliesitys/>

Lisätietoja:

Tero Karjalainen, puheenjohtaja (tero.karjalainen@tieteentekijat.fi)

Miia Ijäs-Idrobo, erityisasiantuntija (miia.ijas@tieteentekijat.fi)

Ijäs-Idrobo Miia

Tieteentekijöiden liitto - Tero Karjalainen, puheenjohtaja ja Miia Ijäs-Idrobo,
erityisasiantuntija